

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ของชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านแหลมมะขาม อ.สิเกา จ.ตรัง ซึ่งผู้การศึกษาได้เข้าไปศึกษาด้วยตนเอง เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจถึงบริบทชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ที่เกี่ยวกับการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ความเป็นอยู่ของชุมชนที่อาศัยทรัพยากรชายฝั่งในการดำรงชีวิต ซึ่งผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บข้อมูลเป็นช่วงๆ ตามขั้นตอนของการจัดเก็บข้อมูล

การศึกษานี้ได้อาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวางแผนการดำเนินงานไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

3.1 การศึกษาเบื้องต้น

3.1.1 การวางแผนการเก็บข้อมูล

3.1.2 การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและบุคคล

3.1.3 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่

3.1.4 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การศึกษาเบื้องต้น

3.1.1 การวางแผนการเก็บข้อมูล

ได้วางแผนการเก็บข้อมูลโดยนำวัตถุประสงค์หลัก มาแยกเป็นวัตถุประสงค์ย่อยซึ่งในวัตถุประสงค์ย่อยนี้จะมีประเด็นต่างๆ แยกย่อยลงไปอีก เพื่อเตรียมสำหรับการนำไปสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยทำเป็นตารางโครงสร้างคำถาม ซึ่งมีหัวข้อสำคัญคือ

- ตัวแปรหลัก
- ประเด็นคำถาม
- วิธีการเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล

เพื่อสร้างตารางโครงสร้างคำถาม ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเก็บข้อมูลและเริ่มดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนต่างๆ ที่ได้วางแผนไว้

3.1.2 การศึกษาข้อมูลเอกสารและบุคคล

1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความต่างๆ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้าน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมง ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

2) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาข้อมูลจากบุคคลในพื้นที่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ บ้านแหลมมะขาม อ.สิเกา จ.ตรัง อันประกอบด้วย ชาวประมงพื้นบ้าน 5 คน, ชาวบ้านทั่วไป 5 คน, เยาวชนในหมู่บ้าน 5 คน, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 1 คน, ครูอาจารย์โรงเรียนบ้านแหลมมะขาม 2 คน

ศึกษาข้อมูลจากบุคคลในระดับผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน, โต๊ะอิหม่าม (ผู้นำทางศาสนา) 1 คน, ตัวแทนกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน 7 คน, ตัวแทนกลุ่มสตรี 3 คน, ผู้นำกลุ่มน้ำมัน 1 คน, ผู้นำธรรมชาติ อันได้แก่ ผู้ที่ชุมชนให้การยอมรับ ในการเป็นผู้นำการแก้ปัญหาและการจัดการภายในชุมชน, ผู้นำอาวุโสในชุมชน โดยเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือเชื่อฟัง และมักจะมาหาเพื่อขอคำปรึกษา แนะนำและแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน 3 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน

3.1.3 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่

ผู้ศึกษาเลือกพื้นที่บ้านแหลมมะขาม อ.สิเกา จ.ตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับหัวข้องานวิจัยครั้งนี้ โดยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่แห่งนี้เพื่อทำการศึกษาดังนี้

1) เป็นชุมชนประมงพื้นบ้านที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ซึ่งตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ 200 ปีล่วงมาแล้ว มีวิถีชีวิตแบบประมงชายฝั่งประกอบอาชีพโดยใช้เรือขนาดเล็ก ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ประกอบขึ้นเอง ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ไม่ทำลายทรัพยากรชายฝั่งอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์การใช้เครื่องมือทำลายล้างเกิดขึ้น

2) ชุมชนให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลของตน มีการประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน ปลุกจิตสำนึกและร่วมกันสร้างความเข้าใจรวมถึงขยายความคิดไปสู่คนอื่นๆ ในชุมชน มีการพูดคุยปรึกษาและดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยใช้บทเรียนจากการดำเนินการทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว อีกประการหนึ่ง ชาวบ้านเกิดความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ ในความสำคัญของทรัพยากรชายฝั่ง จึงสามารถหาแนวทางในการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนโดยชุมชนเอง

3.1.2 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

หลังจากคัดเลือกพื้นที่ที่จะทำการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษาจึงได้เข้าพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่และเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การศึกษาให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ ตลอดจนได้ติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในหัวข้อต่อไปนี้

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนที่ซ่อนอยู่ภายใต้ระบบวัฒนธรรมชุมชน อันได้แก่

1.1) ระบบการผลิต ผู้ศึกษาได้ทำการพูดคุยกับชาวประมงพื้นบ้านบ้านแหลมมะขามที่เป็นผู้ทำการประมงเป็นอาชีพหลัก และการประกอบอาชีพประมงไม่ทำลายทรัพยากรชายฝั่ง โดยสอบถามในเรื่องการผลิตของครัวเรือน ในประเด็นของ รายได้ และการทำมาหากิน (ซึ่งจะกล่าวถึง เครื่องมือในการทำประมง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยด้านแรงงาน)

1.2) ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน โดยผู้ศึกษาได้ทำการพูดคุยกับกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและผู้นำธรรมชาติ ในเรื่องความสัมพันธ์ ทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ และชุมชน ที่ส่งผลให้มีการจัดการของชุมชนที่ดี และทำให้การผลิตของชุมชนเป็นการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

1.3) ระบบคุณค่า โดยผู้ศึกษาได้ทำการพูดคุยกับผู้นำศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนที่ทำให้การทำประมงพื้นบ้านของชุมชน เป็นการทำให้ประมงที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งระบบคุณค่านี้จะกล่าวถึง ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน

2) กระบวนการเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ผู้ศึกษาได้ถึงการเรียนรู้ การสั่งสมและการถ่ายทอดความรู้ และการปรับประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง โดยศึกษาถึงเนื้อหาของกระบวนการเกิดภูมิปัญญาในส่วนของวัฒนธรรมชุมชนที่ประกอบขึ้นทั้ง 3 ระบบ

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาหลายๆ แบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลจริงจากปรากฏการณ์ที่แท้จริงในชุมชน โดยมีเครื่องมือในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.2.1 การสังเกต (Observation) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่กันไปเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ได้แก่

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) คือ การสังเกตชนิดที่ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษามีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกัน และพยายามให้คนในชุมชนนั้นยอมรับว่า ผู้วิจัยมีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับคนในแง่ของระเบียบวิธี การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยกระบวนการสามขั้นคือ การสังเกต การซักถามและการจดบันทึก

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการโดยการไม่ให้ผู้ร่วมกิจกรรมต่างๆ รู้ตัว หรือสังเกตที่ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นของตนออกมา โดยเฉพาะข้อมูลด้านอารมณ์ ความรู้สึกโดยไม่รู้ตัว

โดยทั้งการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมนี้ ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือประเพณีต่างๆ เช่น การพบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ประเพณีงานแต่งงาน กิจกรรมทางการประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการใช้ชีวิตของคนภายในชุมชน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมารวบรวมและทำการวิเคราะห์ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นต่างๆ ในการค้นหาข้อมูลโดยการสังเกตดังนี้

- สภาพทั่วไปของชุมชน
- ระบบการผลิต อันหมายถึงการทำประมงพื้นบ้าน

- ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน ศึกษาทั้ง ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ และความสัมพันธ์ภายในชุมชน ที่จะนำไปสู่การทำประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

3.2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ผู้ศึกษาได้ใช้เวลาที่อาศัยในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและพบปะพูดคุยกับคนในชุมชน เพื่อให้รู้ระบบคิด ทำที่ ทักษะคิด และการให้ความหมายของบุคคลต่อเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามบริบททางวัฒนธรรมชุมชนหรือกลุ่มสังคมนั้นๆ และเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นคำถามไว้อย่างกว้างๆ ล่วงหน้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดที่มีความต่อเนื่องกัน เพื่อให้ทราบข้อมูลตรงกับประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ ดังนี้

- สภาพทั่วไปของชุมชน
- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- สถานการณ์การจัดการทรัพยากรของชุมชน
- วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ระบบการผลิต ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน และระบบคุณค่า
- กระบวนการเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การเรียนรู้ การสั่งสมและถ่ายทอดความรู้ การปรับประยุกต์ใช้ความรู้

3.2.3 วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ผู้ศึกษาได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัย ได้แก่

1) สร้างคำถาม ซึ่งได้จัดระเบียบของคำถามต้องการ เพื่อการเก็บข้อมูลรวดเร็วและถูกต้องยิ่งขึ้น

2) แบบบันทึกข้อมูล โดยเตรียมไว้ก่อนแล้วเพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3) อุปกรณ์บันทึกเสียงและบันทึกภาพ เพื่อป้องกันการลืม การจดบันทึกแบบคร่าวๆ ขณะที่ได้พูดคุยและสังเกตเห็นได้ และหลังจากนั้นก็นำข้อมูลข้างต้นมาเรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีการขยายความมากขึ้น นอกจากนี้ยังใช้วิธีบันทึกเทปในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรายละเอียดของข้อมูล และกล้องถ่ายรูปเพื่อทำการบันทึกภาพกิจกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่เก็บข้อมูล

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้ศึกษาได้ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็น 3 ระยะ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ระยะแรก ผู้ศึกษาได้ขอคำแนะนำจากสมาคมหยาดฝนเรื่องการทำประมงพื้นบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลการทำประมงพื้นบ้านแบบคร่าวๆ อันเนื่องมาจากสมาคมหยาดฝนเคยใช้พื้นที่บ้านแหลมมะขาม เป็นพื้นที่ปฏิบัติการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้เข้าพบผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ และผู้นำธรรมชาติ อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา ผู้นำจัดตั้งกลุ่มนํ้ามันของหมู่บ้าน ในระยะนี้ผู้ศึกษาได้ชี้แจงประเด็นที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษา คือประเด็นของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และขอความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ของชุมชน นอกจากนี้ยังขอความร่วมมือให้ผู้ใหญ่บ้านบอกกล่าวแก่ลูกบ้านในสิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษา

ระยะที่สอง ช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2543 ผู้ศึกษาได้อาศัยอยู่ในชุมชน เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาคือพื้นที่ที่ผู้ศึกษาได้สัมผัสอยู่บ่อยครั้ง อันเนื่องมาจากเคยทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน อาทิ ร่วมสร้างอาคารเอนกประสงค์ของชุมชนในปี พ.ศ. 2539 จัดเตรียมงานวันเด็กแห่งชาติ ณ โรงเรียนบ้านแหลมมะขาม ปี พ.ศ. 2540 ทำให้การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไม่ยากจนเกินไป ทั้งนี้ในการพูดคุยกับชาวบ้านก็จะมีกรแจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลต่อไป พร้อมกันนี้ก็ได้อาศัยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อช่วยชี้แนะช่องทางให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ

ในช่วงที่ผู้ศึกษาได้อาศัยอยู่ในชุมชนนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วย อันได้แก่

1) ระบบการผลิตของชุมชน

ผู้ศึกษาได้ร่วมทำการประมงกับชาวบ้าน ทั้งทดลองทำเครื่องมือประมง ได้แก่ ไซปู ไซปลาหมึก เบ็ด ซึ่งชาวบ้านจะเป็นผู้สอนวิธีการทำเครื่องมือดังกล่าว รวมถึงศึกษาการประกอบและซ่อมเรือหางยาวสำหรับใช้เป็นพาหนะในการออกทะเลทำประมง นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เวลาเข้าในการออกทะเลกับชาวบ้าน ซึ่งจะได้ศึกษาแหล่งทรัพยากรที่ชาวประมงใช้ในการทำประมง และวิธีการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติจริง เพื่อทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านด้วย

นอกจากการศึกษาเรื่องการทำประมงของชุมชนแล้ว ผู้ศึกษายังได้ศึกษาการทำยางพาราแผ่น ของชาวบ้านบางกลุ่มที่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ซึ่งจะได้ทราบถึงขั้นตอนและวิธีการผลิตยางพาราแผ่นอีกด้วย

2) ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันของชุมชน ผู้ศึกษาได้ใช้ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ได้สังเกตความเป็นอยู่ของชุมชน ทั้งครอบครัว ในกลุ่มเครือญาติและชุมชน

3) ระบบคุณค่า ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ ใต้ฮัมมัม และคณะกรรมการประจำมัสยิด เพื่อศึกษาถึงความเชื่อ ศาสนา และพิธีกรรมของชุมชน ทั้งนี้ในส่วนของ การละหมาดที่สำคัญในวันศุกร์ ผู้ศึกษามีได้เข้าร่วมด้วยอันเนื่องมาจากระเบียบของชุมชนห้ามมิให้ผู้หญิงเข้าไปในมัสยิด แต่ผู้ศึกษาเคยร่วมกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาในการสร้างอาคารเอนกประสงค์บริเวณมัสยิด ซึ่งปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์เป็นโรงครัวเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมของชุมชน ทั้งนี้จึงได้ใช้โอกาสนี้สัมภาษณ์กลุ่มผู้หญิงที่รับผิดชอบในการประกอบอาหารแก่คน ในชุมชน

ระยะที่สาม ช่วงเดือนเมษายน 2543 ผู้ศึกษาใช้เวลาในช่วงนี้เข้าหมู่บ้าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากที่ได้เก็บไปแล้ว แต่ยังมีประเด็นที่ขาดหายไปทำให้ไม่เพียงพอในการวิเคราะห์ จึงเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่ต้องการ เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์และประมวลผลต่อไปได้อย่างสมบูรณ์

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า ในลักษณะที่พิจารณาจากองค์ประกอบ 3 อย่างที่บุคคล กิจกรรมและเวลา เพื่อดูความเหมือนและแตกต่างของข้อมูล เพราะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อกระบวนการสืบทอดความคิด หากมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเวลา บุคคลและกิจกรรมของผู้ให้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ถ้าหากข้อมูลที่ได้นั้นเหมือนกันหรือซ้ำๆ กัน ผู้ศึกษาถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ และเป็นข้อมูลจริง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะดำเนินการจากข้อมูลที่รวบรวมมาแล้วเป็นข้อมูลที่นำมาจัดหมวดหมู่และนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ (Content Analysis) ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของปรากฏการณ์ที่ศึกษา และนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การจำแนกปรากฏการณ์ (Typology) เป็นการจัดและจำแนกปรากฏการณ์ออกเป็นหมวดหมู่ โดยศึกษาจากระบบการผลิต ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน และระบบคุณค่า ที่ทำให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำประมงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

2) การจัดระบบข้อมูลที่มีความสัมพันธ์ (Taxonomy) คือการจัดระบบ เพื่อทำความเข้าใจชุมชน มีการจำแนกข้อมูลที่สามารถทำได้หลายลักษณะ ซึ่งการจำแนกจะทำให้เห็นความแตกต่างอย่างเป็นระบบไม่ซ้ำซ้อนกันและกัน ดังนี้

2.1) ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน

ในประเด็นนี้ผู้ศึกษาได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาและแหล่งข้อมูลต่างๆ อันประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางการเมืองการปกครอง และสถานการณ์เรื่องการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ข้อมูลในส่วนนี้จะนำมาอธิบายถึงการทำความเข้าใจบ้านของชุมชนที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งจะเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำความเข้าใจเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนประมงพื้นบ้าน

2.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของกรวิจัยของผู้ศึกษาในประเด็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำความเข้าใจเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งเกิดจากการผสมผสานจากปัจจัยภายนอกและวัฒนธรรมชุมชน อัน ได้แก่

- ระบบการผลิต เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ
- ระบบความสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน โดยผ่านการจัดการระบบครอบครัว เครือญาติ และชุมชน
- ระบบคุณค่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยผ่าน ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม

2.3) กระบวนการเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำความเข้าใจเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง โดยจะศึกษาในประเด็น

- การเรียนรู้
- การสั่งสมและการถ่ายทอดกระจายความรู้
- การปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ความรู้

ข้อมูลที่ได้ในประเด็นต่างๆ นี้ผู้ศึกษาได้นำมาจัดเป็นหมู่และวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อให้สามารถไปสู่ความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำความเข้าใจเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งของชุมชนประมงพื้นบ้าน

3) การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือความสัมพันธ์ของกลุ่มกับบุคคล โดยการจำแนกและอธิบายว่า คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีรูปแบบความสัมพันธ์อะไรบ้าง และเกิดในบริบทเช่นใด ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นสำหรับการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

3.1) ความสัมพันธ์ระบบครอบครัว

3.2) ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ

3.3) ความสัมพันธ์ภายในชุมชน

4) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง เป็นการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาจากปัจจัยภายนอกอันได้แก่ การดำเนินงานของรัฐ กิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชน และปัจจัยภายใน อันได้แก่ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ชาวประมงพื้นบ้าน สตรี และเยาวชน ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้

4.1) รูปแบบการทำประมงชายฝั่ง

4.2) การแก้ไขปัญหาในการทำประมงของชุมชน

4.2) การจัดการทรัพยากรชายฝั่งในแต่ละยุคสมัย